

ANLAŞILMAYAN SUALİN CEVABI YANLIŞ OLUR

Hüseyin YILMAZ¹

Cevabını bulma mükellefiyeti altına girdiğim soru: “Bediüzzaman, Risale-i Nur ve Nurculara gelen itiraz, tenkid, tahkir ve iftiralara nasıl cevap vereceğiz? Cevap tarzımız, üslubumuz nasıl olmalı?”

En kötü cevap anlaşılmamış sorulara verilen cevaptır. Cevabın sıhhati soruların doğru anlaşılmasına bağlı. Demek öncelikli meselemiz, soruların doğru anlamaktır.

Hedefte üç temel unsur var: Birincisi Bediüzzaman, ikincisi Risale-i Nur Külliyyatı, üçüncüsü Nurcular!.. Bu üç unsorda medar-ı itiraz, tenkid, tahkir olan hususları gözden geçirmeden, bütününe vakıf olmadan karşı koymanın imkanı yok. Demek müdafiasıyla mükellef olduğumuz bu üç unsuru iyi bilmek, doğru tanımak ve bütünü ihata etmek mecburiyetindeyiz.

İftiranın da kendine göre bir zemini vardır, o zemini de doğru tahlil ve tasnif etmemiz gerekiyor. Müfterilerin hangi saik ve maksatlarla iftiraya tevessül ettiklerini bilmezsek, müessir cevap verme şansımızı kaybederiz. İftira olduğunu isbat da bir cevaptır ama niçin iftira atıldığıyla birlikte ortaya koymak daha mukni ve caydırıcı olur.

Soruların tesbit ve tahlilinden sonra sorulara nasıl cevap vermek gerektiğine gelince; konuşarak pek tabii. Lakin nasıl bir konuşma? Risale-i Nur’la haşır neşir olmaya başladığım yıllarda Üstad’ın dünyasında çok şaşkıncu, çok çarpıcı, çok farklı şeylerle karşılaşırıyordum; yaklaşık kırk yıl kadar öncesinden bahsediyorum. Sonra Yahya Kemal’in “ülfet belalı şey” dediği maraza yakalandım ve o göz kamaştırıcı aydınlık, o şaşkıncu mücevher zenginliği sıradanlaşmaya başladı. Bu umumî marazı belki başka bir zaman konuşuruz, şimdilik şu konuşma meselesinin haline çalışalım.

Üstad’ın yeni tanıdığım dünyasında her şey konuşuyordu: taş, toprak, hava, su, çiçek, ağaç, hayvan ve insanlar. Câmîd ve nebat olanlar lisan-ı hâl, hayvanlar zayıf bir lisan-ı kal ve kuvvetli bir lisan-ı hâl; insanlar ise kuvvetli lisan-ı kalleriyle birlikte daha kuvvetli bir lisan-ı hâl ile de konuşuyordu. Bu göz kamaştırıcı tasnif ve tahlil ilk karşılaşma için çok çarpıcı idi, hâlâ öyle olması gerekir ama alıştığımız için eski heyecanı yaşamıyoruz.

¹ İstanbul (yilmaz@hyilmaz.net)

Demek elimizde iki dil var: Birincisi kal, diğeri hâl dili. Üstad her iki dile de ehemmiyet verir ama hâl diline bilhassa daimi tahşidatta bulunur. Zirâ hâl dilini şekillendiren irfan, inanç ve bir ömür boyu yaşayıp öğrendiklerimizdir. Başka bir tabirle, ahlakımızdır. Hz. Aişe (ra) validemizin Resul-i Ekrem'in (asm) ahlakını soranlara "hukuhu'l Kur'an" demesi ne kadar sarsıcı bir hakikattir.

Bu bahiste Üstad ne diyor:

Eğer biz ahlak-ı İslamiye'nin ve hakaik-i imaniyenin kemalâtını ef'âlimizle izhar etsek, sair dinlerin tâbileri elbette cemaatlerle İslamiyete girecekler. Belki, küre-i arzın bazı kıt'aları ve devletleri de İslamiyete dehalet edecekler.

Uzama istidadı olan ama kısa kesmeye mecbur olduğum bu dil tahlilinden sonra mevzuya avdet edelim mi?

Bu adımdaki mükellefiyetimiz cevabımızı kanatlandıracak olan dilin nasıl olması gerektiğini bulmaktır. Risale-i Nur bu hususta yeterince yol göstericidir; sair kaynaklarla tahkim nurun âlâ nur olur. Çok da müşkil bir vaziyetimiz yok, bir parça gayret ve dikkat doğruyu bulmamıza kafi gelecektir. Önümüzü bir nebze aydınlatacak, ışık tutacak deniz fenerleri olan bir ummandayız. Şu ışığı parlak fenerin aydınlığına çoğunuz yürümüştür, bir daha ziyaret etmekte fayda var.

Ulûm ve fûnûnun en parlağı olan belâgat ve cezâlet, bütün envâıyla âhir zamanda en mergub bir sûret alacaktır. Hattâ insanlar kendi fikirlerini birbirlerine kabul ettirmek ve hükümlerini birbirine icrâ ettirmek için, en keskin silâhını cezâlet-i beyândan ve en mukâvemetsûz kuvvetini belâgat-ı edâdan alacaktır.

Hükümün aydınlığında iki temel hakikati parlak bir şekilde görmek mümkün: Birincisi ulûm ve fûnûnun en parlağının "belâgat ve cezâlet" olduğu, diğeri âhir zamanda hemen her çeşidiyle rağbet göreceğı.

Mefhumlar muayyeniyetlerini kaybettiklerinde ifade ettikleri sarâhat da kaybolur. Binaenaleyh mefhumun karşıladığı manaları doğru bilmek gerekir. Üstad bu bahiste, "aşağı-yukarı" tembelliğıyle bakıldığında, birbirlerini tedâi ettirecek iki terki b zikre diyor: "cezâlet-i beyân" ile "belâgat-ı edâ".

Kafa yormadan, tahkikat zahmetine katlanmadan bakacak olursanız, her iki terki b de sözdeki belâgat ve cezâlete bakıyor. Acaba hakikat-i hâlde de öyle mi?

"Cezâlet-i beyan" için lûgat kısaca "ifâde akıcılığı, ifâde güzelliğı" diyor. Doğru... Terki bin yapısını anlamak için soru tevcihi emin yoldur: "Kimin/neyin cezâleti?" El-cevab: Beyanın. Amenna...

İkinci terkiib için göz attığım lügatler, çuvallamış gibi görünüyor: “Üslûb ve ifadedeki belagat”. Bir kere ifadenin burada yeri yok, belagatin varlığından hareketle zikrine mecbur kalınmış. Edâ için “üslûb” demek ne kadar doğru? Mefhumun aşinası olduğumuz ilk karşılıkları: “Tavır, tarz, hâl...”

Daha fazla zorlamadan az önceki kalıb soruyu bir daha soralım mı? “Kimin/neyin belagati?” Elcevab: Edânın... Hadi zihinlerdeki galata küçük bir hisse verelim ama asıl anlaşılması gerekenin “hâl dili”nin belâgat ve güzelliği olduğu, açık değil mi? Bu kanaatimi sarsacak bir ihtimal ve teville karşılaşmadım, bilmiyorum. Bulursanız, haberinizi sevinir minnetdar da olurum. Bir yanlışımı düzeltmiş olursunuz.

Peki “belâgat” ne?

Elcevab: “... Hakikat-i belâgat olan mutabık-ı mukteza-yı hâle mutabakat”

Üstad’ın cevabında karşılaştığımız en yeni unsur: “mutabık-ı mukteza-yı hâle mutabakat”. Yani hâl, ne tarz üzere olmayı iktiza ediyorsa öyle olmak, nasıl konuşmayı gerektiriyorsa öyle konuşmak. Uçurumdan düşen kazazede yanık bir türkü tutturamaz, çığlık atar, feryad ü figân eder. Zira hâlinin muktezası türkü söylemek değil çığlık atmaktır.

Mukteza-yı hâli idrak ve takdir edemeyenden doğru cevabın sâdir olması, tesadüff bir talihe bakar. Bir sefer isabet etse bin sefer hata eder. Aslolan öncelikle vaziyeti takdir ve teşhis etmektir. Cevab onun üzerine bina edilirse, isabet kaydeder.

Belâgat, mukteza-i hale mutabık hareket etmekse, şimdi baştaki iki terkibi daha iyi anlayabiliriz demektir. Bu sarâhate göre âhir zamanın karşı durulması imkânsız iki silâhının birincisi sözün cezâleti, diğeri lisan-ı hâlin belâgatıdır.

Hilmin gerektirdiği yerde halim selim olmalı, celâdetin zaruret kesbettiği yerde ise aslan kesilmelisin. Birinci sözü ders verdiğin çocuğun yanında müşfik ve mütevazi bir ders arkadaşı; dinine dahletmiş bir zalimin karşısında, kılıcından kelleler damlayan Halid bin Velid olmalısın.

Mesele bu kadarla da bitmiyor elbet, bütünü ihata etmekteki güçlük, karşı karşıya kaldığımız başka bir problem. Seksen küsur yıllık dolu dolu bir hayata serpiştirilmiş binlerce hakikat ve hikmet ile altı bin sahifeyi bulan çetin mi çetin bir külliyatı kucaklamaya çalışıyoruz!.. Nasıl ihata edeceksiniz? Halli kolay bir dava mı bu? Değil elbet... Ter dökmek, emek vermek, çilesini çekmek gerekiyor. Aksi takdirde tuti kuşları misali hafızaya atılmış birkaç vecize ile hikmeti anlaşılmamış birkaç hatıranın loş aydınlığında el yordamına mahkûm kalırsın.

Bu bahis için herkesin malûmu olan en parlak teşbih, körlerin fil tarifidir. Yakaladığı ve muttali olduğu kadarı ile bütün için hüküm çıkarmayı ifade eden bu garabet, maalesef temel zayıflıklarımızdandır. Bütünü ihata edemediğimiz, muhakeme ve tahlil zahmetine katlanmadığımız için elimizin ilk uzandığı ile hükmediyoruz. Çoğu zaman da çuvallıyoruz tabii. Selametli ve emin yol bütünü ihataya çalışmaktır.

Yetiyor mu? Hayır... Muhakeme ve tasnif etmek, muvazeneye vurmak da gerekiyor. Misalin aydınlığına bir daha koşmakta fayda var.

Mesela mürşidine ölesiye bağlı, kabiliyetleri zayıf iki şakird düşününüz. Biri bir gün kalabalık bir ziyafette meclise buyur edilen bir a'mânın bastonun kirli ucunu pilav tepsisine dokundurmasına şahid olur. Tam celallenip garibanı parlayacakken, mürşidi usulca, "A'mâdır, beceriksizliğini hoş gör!" der. Şakirdin zihnine beceriksizlik, a'mâlığın bir vasfı olarak kazanır.

Bir başka gün diğer şakirdin bulunduğu bir mecliste aynı a'mâ, sesinin bütün güzelliği ile muhteşem bir Kur'an tilavetinde bulunur. Mürşid, bu hâfız-ı Kur'an için hissiyatını, "Ne de olsa a'mâdır, Maşaallah, barekallah!" diye ifade eder. Bu şakirdin zihnine ise muvaffakiyet, beceriklilik a'mâlığın vasfı olarak kazanır.

Şimdi bu iki şakirdin baş başa a'mâ için yapacağı tarifte birincisi beceriksizliği, ikincisi muvaffakiyeti resmetmeyecek midir? İki de hem haklı hem de haksız değil mi? Yanlışlarının sebebi bildiklerinin yanlışlığı değil bütünü bilmemek, tamamı ihata edememiş olmak. Oysa ikisi de hükmünü mürşidinin sözlerine bina etmektedir.

Bu misal bizi Üstad'ın başka bir dersine götürmek içindi:

"Kur'an, başka kelimelerle kabil-i kıyas olamaz. Çünkü kelamın tabakaları, ulviyet ve kuvvet ve hüsn-ü cemel cihetinden dört menbaı var: Biri mütekellim, biri muhatap, biri maksat, biri makamdır. Ediplerin, yanlış olarak yalnız makam gösterdikleri gibi değildir. Öyle ise, sözde kim söylemiş, kime söylemiş, niçin söylemiş, ne makamda söylemiş ise bak. Yalnız söze bakıp durma."

Bu kuvvetli hakikat dersini rehber edinmediğimizden, çoğu zaman elimizdeki doğru malzemeye rağmen yanlış hükümler veriyoruz. Üstad'ın farklı zamanlarda, farklı makamlarda, farklı muhatablara, farklı maksadla sarf ettiği çok söz var ki bir araya getirildiğinde biri diğerini red veya nakzeder. Demek herhangi bir sözü unsurlarından koparıp değerlendirmek yanlıştır. Nüzul sebebi bilinmeden tefsir yapılamayacağı hakikati herhangi bir hükmün doğru anlaşılması için de câridir.

Bütün bu zihni muhasara gayretinden sonra suale bir daha dönecek olursak sanırım işimizin çok da zor olmadığını göreceğiz.

Öncelikle tenkid, itiraz veya iftira kimden geliyor? Konuşan bir kafir mi, bir mü'min mi, bir münafık mı, bir budala mı hatta bir komite mi, bilmek zorundayız.

İkinci adımda muhatabının kim olduğuna, sesini kime veya kimlere işittirmeye çalıştığına bakacağız.

Üçüncü adımda niyet ve maksadının ne olduğuna anlamaya çalışacağız. Maksadının kimliği ile sıkı bir münasebetinin olduğunu unutmayacağız.

Nihayet niçin bu zaman? Devrin ilcaatı ne? Mesela son iki yılda artış gösteren bu hücumların Gülen alçaklığı sonrasının da bir ilcaatı olduğunu görmek gerekiyor.

Bütün bu unsurlar doğru tesbit, tahlil ve tasnif edildikten sonra; ehil kardeşlerimiz münferiden veya mümkünse bir heyetin akli ile meşveret ederek mukteza-i hâle mutabık cevap vermeliler.

Teferruat ve uzatmaya kabiliyeti olan bahsi daha fazla uzatmanın irfanınızı rahatsız etmesinden endişe duyduğum için bu kadarla iktifa ediyorum. Ana hatlarıyla mevzuu tavih kabiliyetim ancak bu kadarına müsaidi. Daha iyisi ve şümüllüsünü ulemanın vazifesi olduğu ortada. Gayret bizden, tevfik Allah'tan. Rabb'im rızasından ayırmasın.